

ку, має виявитися плідним при міжжанровому розгляді фольклорних явищ, що виявляє, зокрема, внутрішні системні зв'язки, властиві цій формі колективної художньої свідомості народу. Жанрові характеристики, попри всю їх відносність, також мають враховуватися. В разі ж, коли твір не може бути однозначно схарактеризований з жанрового боку, слід вдаватися до перехресної характеристики.

Кожен з наративних жанрів фольклору має свої особливості, які мають враховуватися при створенні баз даних, тому запропонована схема може бути уточнена при роботі з тим чи іншим оповідальним жанром, але існують і загальні принципи, які мають враховуватися при створенні баз даних.

Ці роздуми з приводу проблем створення баз даних наративного фольклору не дають поки що відповідей на всі питання, що постають, їх мета інша — звернути увагу дослідників на необхідність вирішення проблеми та спонукати до пошуку плідних шляхів її розв'язання.

В. Сокіл
/Львів/

ДО ПРОБЛЕМИ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІСТОРИЧНОЇ НАРОДНОЇ ПРОЗИ

Усна словесність — явище надзвичайно складне й багатогранне, бож воно знаходиться в постійному русі й розвитку: одні жанри, тематичні цикли й групи активно побутують, тобто є продуктивними, інші зберігаються лише частково або її забуваються чи зовсім замирають.

Істотне місце в системі фольклору посідає історична народна проза. На її збирання й дослідження була звернена певна увага ще в ХІХ ст., а, отже, проведена чимала робота. Узяти хоча б фіксації та публікації П.Куліша, М.Драгоманова, Д.Яворницького, Я.Новицького, В.Гнатюка та ін., які здійснили зріз фольклорної традиції історичної прози. Завдяки таким подвижникам, сьогодні маємо досить повно зібрані тематичні цикли, зокрема, про козаччину, боротьбу українського народу проти монголо-татарських і турецько-османських завойовників, опришківський рух тощо.

Однак і тут не все зроблено. Скажімо, недостатньо виявлено матеріалів про українських гетьманів, насамперед тих творів, що прив'язуються до І.Мазепи і под. Зрештою, зараз необхідно записувати народну прозу і на розроблені в усній словесності теми, які стосуються гайдамаччини, козаччини тощо. Тільки нагромадження такого матеріалу зможе дати відповідь на запитання — що робиться з фольклорною традицією: згасає вона чи ні, які твори активно живуть, а які перейшли в пасивний репертуар. Сучасний стан фольклору має специфічні відмінності не тільки у різних народів, а й у локальних груп одного й того самого народу. Це зумовлено історичними особливостями розвитку певного етносу, станом його культурних традицій. Отож, як показують нові експедиційні матеріали, фольклорний процес українського народу триває, продовжується, поповнюється репертуаром переказів, народних оповідань про національно-визвольні змагання у ХХ сторіччі, зокрема, січове стрілецтво, Закарпатську Україну, Українську Повстанську Армію і т.ін. Побуває чимало зазначених жаңрів про голод на Україні, які, до речі, майже не фіксуються фольклористами.

Названі тематичні цикли потребують розробки. Для виявлення таких матеріалів необхідно посилити пошукову роботу і, щонайперше, розробити програми-запитальники. Очевидно, слід відновити добру традицію Наукового товариства ім.Т.Шевченка у справі складання квестіонарів, де був перелік основних питань, на які треба звернути увагу збирачеві.

Не менш важливо відзначити і принципи записування матеріалів, щоб вони мали наукову вартість. Найсвятішим обов'язком збирача народної творчості є максимумно точно передати почуте на письмі зі збереженням усіх фонетичних, лексичних, морфологічних та синтаксичних особливостей. На жаль, у сучасних збирачів фольклористичної прози простежується тенденція схоплення в основному фабули, редагування тексту, "посилення" естетичного аспекту. За подібними фіксаціями навіть важко встановити їхню регіональну приналежність.

Звичайно, охопити такий величезний тематичний та географічний спектр просто не під силу одному чи кільком дослідникам. А тому назріла сьогодні проблема налагодження сітки кореспондентів, яку мало згадуване вже НТШ. Без них воно не змогло б так багато зробити. На допомогу прийшла зараз звукотехніка, якою потрібно записувати матеріали, в тому числі й фольклорну прозу, бо під час фіксацій саме тут допус-

кається дуже багато довільностей, інколи навіть важко вловити стиль оповідача. Якщо ж збирачі не втручатимуться в текст, то буде справді фольклорний зразок.

І останнє — про сучасні публікації історичної народної прози. Мусимо відверто визнати, що вже кілька десятиліть практично немає наукових видань. Якщо й назвати серію "Усна народна творчість", то вона скоріше науково-популярна, бо ж повсюдно тексти зредаговані, а часто-густо із сумнівною фольклорною основою.

Таким чином, одне з основних завдань фольклористів на даному етапі — максимально зафіксувати зразки народної творчості і започаткувати серію "Фольклор у записах кінця ХХ — початку ХХІ століть", тематика якої вже частково розроблена в Інституті народознавства. Тільки тоді можна буде робити серйозний порівняльний аналіз історичних зрізів фольклорної традиції.

Л. Єфремова
/Київ/

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ КАТАЛОГУ УКРАЇНСЬКОГО ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ /КУПФ/

Основу українського пісенного фольклору складає пісенна лірика та епіка. У живому активному та пасивному побутуванні, відео- та фонозаписах, рукописах та публікаціях зосереджена величезна кількість українських народних пісень. Орієнтування у цьому неосяжному матеріалі ускладнює відсутність інформаційно-пошукової системи у вигляді каталогів та покажчиків, слабка вивченість найбільш численних творів позаобрядової пісенної лірики тощо.

Комплексне дослідження пісенної лірики та епіки як музично-поетичної цілісності через труднощі оперування величезним матеріалом вимагає залучення значної кількості людських ресурсів та техніки, або поетапного цілеспрямованого опрацювання матеріалу, або відшукування компромісного методу систематизації для найбільш повного і достовірного висвітлення системи українського пісенного фольклору. Останнє виявляється